

І.Ю. Стадник

**ЕТНОПОЛІТИКА У ВІДОБРАЖЕННІ ПРОГРАМ
УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ 90-х РОКІВ ХХ ст.**

Проаналізовано програмні документи українських політичних партій 90-х років ХХ ст., з'ясовано і висвітлено різні погляди на вирішення актуальних для України проблем в етнонаціональній сфері, виокремлено основні напрями етнополітики, за якими, на думку ідеологів політичних партій, мала формуватися етнополітика новоствореної української держави.

Ключові слова: партія, програма партії, державна політика, етнополітика.

Однією з невід'ємних складових процесу державотворення 90-х років ХХ століття було формування основних напрямів нової етнополітики, що мала базуватися на демократичних цінностях і бути запорукою здорового клімату в національній сфері, особливо з огляду на те, що тогочасні політичні реалії багатьох сусідніх країн демонстрували наслідки міжнаціональних непорозумінь, зокрема силові варіанти розв'язання конфліктів у міжнаціональній сфері.

Наукове обґрунтування тогочасної законодавчої бази в етнополітичній сфері, аналіз еволюції державної політики щодо національних меншин в Україні, офіційно визначеного політичного напрямку щодо національних меншин, етнічних аспектів інституціоналізації політичного процесу в Україні містилися в працях таких дослідників, як Ю. Римаренко, В. Медведчук, М. Панчук, В. Котигоренко, А. Леонова, О. Антонюк, В. Євтух, І. Попеску, А. Лагутін, у колективній монографії «Національні меншини та політичний процес в Україні. Етнокультурні проблеми політичного процесу в Україні», в дисертаційному дослідженні В. Архипова тощо [1]. Аналізу програм політичних партій, що активно діяли і формували парламентську більшість вже у ХХІ столітті, зокрема на виборах 2006–2007 років, присвячені дослідження А. Попка, О. Рудакевича [2].

Водночас, на нашу думку, недостатня увага була приділена дослідниками баченню етнополітики представниками численних політичних партій, що формувалися й активно діяли саме в 90-ті роки ХХ ст., на етапі становлення незалежної держави. І тому метою цієї статті є аналіз програм політичних партій задля з'ясування «обсягів» прав і свобод для представників не титульних етносів, задекларованих представниками різних політичних течій, а також напряму, в якому, на думку представників різних політичних поглядів, мала крокувати українська етнополітика.

При розгляді проблем, пов'язаних з етнополітикою української держави, необхідно зазначити, що політичний напрям будь-якої країни залежить насамперед від того, які партії чи об'єднання є найбільш впливовими.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про об'єднання громадян» [3, с. 504], політичною партією називається об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми громадського розвитку, для яких головною метою є участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого і регіонального самоуправління і представництво в їх складі. Політичні партії в Україні сприяють формуванню і виявленню політичної волі громадян, тому при вивченні напрямів етнополітики в Україні необхідно проаналізувати позицію партій різних спрямувань у сфері міжетнічних відносин.

У 90-х роках ХХ століття в Україні за владу боролися численні політичні партії та громадсько-політичні рухи: від необільшовиків до неонацистів, тобто практично від крайніх лівих до крайніх правих.

Ознайомившись із програмами тогочасних політичних партій та блоків, можна помітити, що практично в кожній з них містилися пропозиції напрямів вирішення проблем у сфері етнополітики. У деяких програмах національним проблемам присвячено декілька рядків, в інших – окремий пункт програми. Різними є й запропоновані напрями вирішення проблем. Розгляньмо позиції окремих найбільш впливових політичних партій, представників усіх напрямів. Розпочнімо з партій, що репрезентують лівий напрямок.

Партія комуністів (більшовиків) України у своїй програмі підкреслювала, що в галузі міжнаціональних відносин партія ставить собі за мету впровадження в життя повного пролетарського інтернаціоналізму, що проповідує єдність, братерство, рівноправність націй і народностей, зокрема права на національно-культурний розвиток, аж до створення автономій та держав. Національна дискримінація, шовінізм або націоналізм визначаються кримінально карними, а нормальний розвиток України, на думку представників партії, можливий лише за умов входження її до складу СРСР. Партія також виступала проти самого статусу держмови, підкреслюючи, що жодна з мов не може мати привілеїв [4, с. 298].

Комуністична партія України (КПУ) у своїй програмі зазначала, що «національна ідея» не може бути творчим і консолідуючим фактором, а є лише «витонченою формою антикомунізму, засобом розколу багатонаціональної країни за національною і регіональною ознаками» [4, с. 89]. До того ж у програмі підкреслюється, що національне питання завжди має конкретний соціально-класовий зміст, а вирішення проблем національної політики подається в тезах ленінської політики. Суть її вбачають в обстоюванні повної рівності прав людей усіх рас і націй; визнанні права націй на самовизначення, аж до відокремлення; в досягненні братерської дружби народів. Найважливішим принципом визначається інтернаціоналізм. Однією з характеристик сучасного становища в Україні вважаються націонал-радикалістські атаки на всі сфери духовного життя, войовнича русофобія тощо. Серед пріоритетних напрямів діяльності в політичній сфері декларується право вільно обирати мову навчання і спілкування. У програмі КПУ підкреслюється також, що під лозунгами «національного відродження» насаджується націоналістична ідеологія, ненависть до інших народів, передусім до російського тощо [5, с. 90]. З-поміж завдань, спрямованих на оздоровлення духовного життя країни, ко-

муністи називають припинення пропаганди націоналізму, національної винятковості, вимагають не допустити, щоб розвиток культури і духовності одних національностей здійснювався на шкоду іншим, і виступають проти будь-яких проявів та пропаганди націоналізму, шовінізму, сіонізму та антисемітизму; борються за сприяння задоволенню духовних потреб, розвитку культури і мови українського народу, усіх національностей, що проживають на території України, взаємному збагаченню їхніх культур; закликають протидіяти спробам використання духовної сфери для розмежування людей за національною або релігійною ознакою, розпалювання націоналістичних пристрастей тощо. Щодо мовного питання комуністи виступають із пропозицією про надання російській мові, поряд з українською, статусу державної [5, с. 100].

Соціалістична партія України (СПУ) серед своїх завдань у культурній та духовній сфері наголошує на необхідності утвердження інтернаціоналізму як однієї із цінностей, що підтримуються державою [5, с. 510].

Прогресивна соціалістична партія України (ПСПУ) обстоює положення щодо визначення офіційними мовами української та російської, з наданням їм однакового статусу, рівних прав у використанні в законодавчих, представницьких, виконавчих і судових органах влади, демократичне вирішення питань громадянства, визнання подвійного громадянства тощо [5, с. 518].

Селянська партія України (СелПУ) у своїй програмі, зокрема в частині, присвяченій освіті та культурі, відзначає, що відродження і розвиток національної школи і культури мають бути пов'язані з пізнанням досягнень світової цивілізації та дбайливим ставленням до національної історії, традицій і звичаїв інших народів, особливо тих, що становлять народ України [5, с. 421].

Соціал-демократична партія України (об'єднана) виступає за створення рівних умов розвитку всіх напрямів та форм культури. Так, у її програмі зазначається, що культури всіх національних і етнічних груп повинні мати можливості для вільного розвитку, аби зробити свій внесок у скарбницю загальноукраїнської культури. У пункті програми «Як забезпечити вільний розвиток національних і культурних груп?» підкреслюється, що реалізацію національних прав кожної людини представники цієї партії вбачають у формі національно-персональної автономії. Кожному гарантується право на особисте самовизначення, і жодна людина не може бути всупереч своїй волі бути зарахованою або виключеною зі складу тієї чи іншої культурної або етнічної групи. Кожній національній групі має бути забезпечене право на національно-культурну автономію. Підставою для визнання владою національної або культурної групи має бути наявність громадян, що зараховують себе до неї. Національно-культурна автономія для національних меншин повинна передбачати державне сприяння становленню та діяльності національно-культурних товариств, розвитку системи освіти мовами національних меншин, а також пропорційне фінансування культурних програм. Громадяни, до того ж, повинні володіти правом об'єднуватися в товариства та громадські організації, що мають на меті національне самоствердження. Крім того, повинна існувати заборона діяльності організацій, що пропагують ідеї расизму, «етнічної держави» або обмеження національних прав. У місцях компактного проживання національних меншин (там, де представники національної

меншини становлять більшість населення) за поданням органів місцевого самоврядування або громадських організацій рішенням Парламенту України можуть бути утворені національні райони, округи чи інші форми національно-адміністративної автономії етнічних меншин на рівні місцевого самоврядування. З-поміж іншого, наголошується, що національно-адміністративна автономія не може обмежувати права інших національних і культурних груп, порушувати принцип рівноправності громадян. Підкреслюється, що особливої уваги потребують національні та культурні групи, що зазнали виселення і геноциду, робиться акцент на необхідності розроблення і реалізації спеціальних державних програм сприяння поверненню депортованих народів. Також за кримськотатарським й іншими депортованими народами партією визнається право мати свій представницький орган [5, с. 474].

Соціал-демократична партія в Декларації принципів соціал-демократів України, прийнятої за основу Установчим з'їздом СДПУ, зазначає, що зіткнення інтересів різних людей, соціальних груп і народів – об'єктивна реальність людського життя і необхідна передумова та стимул неухильного розвитку людини і суспільства, пошуку шляхів та рішень, тому свою позицію соціал-демократи визначають як готовність до конструктивного діалогу й пошуку цивілізованих ненасильницьких форм розв'язання конфліктів, що ґрунтуються на світоглядному принципі сумірності протилежностей як альтернативі антагоністичному загостренню суперечностей [5, с. 442]. У своїй програмі СДПУ зазначає, що вітає культурний плюралізм, взаємозбагачення культур різних етносів, які населяють Україну, та підкреслює, що принциповим є ставлення до української нації як до явища насамперед політичного, а не вузькоетнічного. У програмі, крім того, наголошується на необхідності гарантувати збереження і розвиток культури українського народу, культур усіх національних груп. Констатується також необхідність подальшого впровадження української мови в навчальний процес, вивчення російської мови, мов національних груп [5, с. 443].

Демократична партія України (ДемПУ) в розділі програми «Національна культура, освіта, наука» вказує, що держава повинна сприяти розвитку української культури і культур національних меншин, що проживають в Україні. Партія вважає за необхідне прийняти «Закон про захист національної культури». Крім того, вона наголошує на тому, що знання державної мови для всіх державних службовців та кандидатів на виборні посади є обов'язковим. ДемПУ відстоює необхідність митного врегулювання ввезення будь-якої іншомовної продукції до України (преса, книги, кіно, аудіо- та відеопродукція). Партія підтримує розвиток культури всіх національних меншин в Україні [5, с. 78].

Тепер розгляньмо позицію центристських партій.

Ліберальна партія України в розділі програми «Політика в національній сфері» зазначає, що лібералізм надає кожному свободу в національному самовизначенні. Зауважено також, що національні права особистості є частиною її загальнолюдських прав, і, на думку представників цієї партії, всі народи мають право на національно-державне самовизначення за умови, що свобода і незалежність держави гарантують свободу і незалежність кожного

громадянина. Сам лібералізм, йдеться в програмі, не може поєднуватися як з крайнім націоналізмом у його етнократичному тлумаченні, так і з космополітизмом. При вирішенні проблеми формування української політичної нації громадянство є пріоритетом відносно етнічного походження, а поняття самої нації – пріоритетним відносно поняття держави. Своїм завданням представники цієї партії проголошують утвердження демократичних принципів міжнаціональних стосунків, які передбачають особливу увагу, такт, чуйність до національних інтересів. Головною засадою політики стосовно мовної проблеми визначається принцип рівноправності всіх мов і свобода вибору мови громадянами України. Державною мовою вважається українська. У програмі пропонується вирішення мовної проблеми на регіональному рівні з урахуванням національного складу і зацікавлень громадян [5, с. 163].

Партія «Міжрегіональний блок реформ» (МБР) у своїй програмі наголошує, що держава у своїй політиці виходить із національно-мовного самовизначення особистості, тобто визначення рідної мови, національної належності чи відсутності таких є особистою справою громадянина і не можуть фіксуватися ніякими офіційними документами, а також не можуть впливати на взаємовідносини громадян із державою. З приводу мовного питання в програмі йдеться, що оживання і розвиток мов зумовлені культурно-історичними традиціями, підпорядковуються власним законам і не можуть служити інструментом адміністративного нав'язування пріоритетів чи дискримінації. Державні органи і посадові особи повинні користуватися тими мовами, якими користуються оточуючі. Тому пропонується природна рівноправність тих мов, що достатньо поширені в державі та серед населення. На загальнодержавному рівні як державна повинна використовуватися українська мова, водночас як офіційна визнається російська мова. У місцях компактного проживання національно-етнічних груп місцеві територіально-адміністративні органи влади можуть вирішувати питання офіційного використання інших мов [5, с. 313]. У розділі, присвяченому збереженню інтелектуального потенціалу та відродженню культури, наголошується на небезпеці, яку становить існування руйнівних процесів інтелектуального потенціалу, зумовлених тоталітарним минулим держави і прискорених економічними негараздами, національно-мовного протистояння, яке на тлі соціально-політичної кризи може призвести до дестабілізації суспільства. Серед принципів, на яких має ґрунтуватися державна політика в національно-культурній сфері, виокремлюються відмова держави від спроб штучного створення будь-якої ідеології та адміністрування в розвитку інтелектуальної і духовної культури; фінансування фундаментальної науки та підтримка індивідуальної творчості у сфері духовної культури без втручання в зміст цих процесів; визнання і забезпечення державою рівних прав усіх національно-культурних об'єднань громадян. Крім того, зазначається, що справжня національна, і зокрема мовна, культура завжди має загальнолюдський характер та ніколи не стає ареною національно-мовного протистояння [5, с. 316].

Партія зелених України (ПЗУ) наголошує на необхідності приведення законодавства України у відповідність до Загальної Декларації прав лю-

дини та обіцяє протидіяти будь-яким проявам дискримінації за расовою чи національною ознакою, ображанню національної гідності [5, с. 433].

Партія «Реформи і порядок» (ПРП) оптимальною національною політикою визначає відродження і розвиток української нації, етнічних груп, що проживають в Україні; піднесення духовного життя національних меншин на принципах національно-культурної автономії; реальне забезпечення прав депортованого кримськотатарського народу і національних меншин; мовну політику на основі конституційних положень про державний статус української мови та вільний розвиток російської та інших мов національних меншин [5, с. 361].

Народно-демократична партія (НДП) у програмному розділі «Культура та її розвиток» зазначає, що концепцію національно-культурного відродження будують виходячи з таких загальноновизнаних засад, як збереження і розвиток української культури та культур національних меншин; створення законодавчої бази, яка б забезпечила ефективне функціонування закладів культури і творчих спілок у ринкових умовах. Партія вважає, що єдиною державною мовою в Україні має бути українська мова, виступає за вільний розвиток мов усіх етнічних груп, що мешкають на території України, та використання їх у діяльності органів влади, у сфері освіти; одержання та розповсюдження інформації рідною мовою в місцях компактного проживання цих етнічних груп [5, с. 219].

Ліберально-демократична партія України (ЛДПУ) в розділі «Культура. Освіта» зауважує, що культура – єдине гідне людини матеріальне та духовне середовище, яке зберігається і розвивається шляхом саморегуляції. І найкращими умовами для культурного розвитку є інформаційна насиченість та відкритість суспільства, відсутність ідеологічного і політичного тиску. Партія також підтримує шанобливе ставлення до українських національних традицій та звичаїв, культури інших народів [4, с. 53]. У програмі йдеться, що держава не може розподіляти громадян за расовими, національними або етнічними ознаками, адже з погляду української державності всі громадяни України становлять український народ, або ж народ України. Етнічна приналежність не повинна вказуватися в жодних офіційних документах. Щодо взаємовідносин держави і національних груп пропонується національно-культурна автономія, вільний розвиток мов і культур усіх національних груп в Україні, підтримка діяльності всіх національно-культурних центрів та товариств [4, с. 154]. З приводу мовної проблеми в програмі зазначено, що державне керівництво мовними процесами обмежує права людини і несумісне з ідеями лібералізму і гуманізму, однак, ураховуючи, що використання української мови штучно обмежувалося протягом століть, партія підтримує Закон про мови, інші заходи, спрямовані на подолання історичної несправедливості та сприяння поширенню української мови в усіх сферах суспільного і духовного життя [4, с. 172].

Народний рух України в розділі «Національна культура: від джерел до вершин» зазначає, що культура, етика, мораль мають стати основою розвитку держави й суспільства. Партія обіцяє вдосконалити правові норми, пок-

ликані відновити функціонування української мови на всіх ділянках державної та політичної діяльності, наголошує на необхідності широкої державної підтримки культури й мистецтва для їхнього цілісного і повноцінного розвитку. Крім того, партія наголошує, що скерує свої зусилля на відродження місцевих культурних центрів, щоб усунути відставання периферії в розвитку культури. Пропонується також пільгове оподаткування закладів культури, комбінатів при творчих спілках, підприємств народного промислу, сприяння розвитку культур усіх національностей, що населяють Україну, підтримка діяльності національно-культурних товариств. У розділі «Громадянин – суспільство – нація – держава» вказується, що українська нація – основа української держави. Своїм першочерговим завданням представники партії вважають відродження української нації, зміцнення її статусу титульної нації, етнічної основи української держави. Декларується дотримання національно-культурних прав усіх етнічних груп, що входять до українського народу. Партія домагатиметься відновлення прав кримськотатарського народу, порушених у зв'язку з його депортацією; забезпечення його громадської й політичної рівноправності; функціонування кримськотатарської мови на території Криму поруч із державною мовою. Згідно з програмою, партія сприятиме визнанню Курултаю та Меджлісу як представницьких органів кримськотатарського народу, визнанню правового статусу Криму у складі української держави на основі природних прав його корінних народів [5, с. 191, 193].

Українська республіканська партія (УРП), підтримуючи положення рівності громадян перед законом незалежно від їх національності, відстоює необхідність державної гарантії культурної автономії всіх національних громад в Україні. Крім того, УРП підтримує право кримських татар на організоване повернення і політичну автономію в складі України [4, с. 66].

Розгляньмо позицію правих партій.

Конгрес українських націоналістів (КУН) у другому розділі програми, в пункті, присвяченому національній політиці, наголошує, що, зважаючи на наслідки гено-, етно- та лінгвоциду, домагатиметься поряд із загальним забезпеченням конституційних прав розвитку української – титульної – нації та національних меншин і етнічних груп в Україні забезпечення державою прав вільного розвитку української нації, її членів в усіх ділянках суспільного життя. Зокрема, це стосується забезпечення належної кількості українських шкіл пропорційно до чисельності українського населення в кожному з регіонів держави, аналогічного ставлення держави до забезпечення цих же прав для національних меншин, що були дискриміновані комуністичним режимом і дискримінуються до сьогодні; встановлення відносин взаєморозуміння та співпраці всіх національностей, що населяють Україну, як співгромадян спільної для всіх української держави; формування державної політики щодо сприяння національно-культурному розвитку етнічних меншин в Україні з урахуванням ставлення до українських меншин у відповідних державах-метрополіях внутрішньоукраїнських меншин [5, с. 438].

Отже, проаналізувавши програми політичних партій, що репрезентували різні політичні течії 90-х років ХХ століття та, відповідно, різні погляди

на вирішення актуальних для України проблем в етнонаціональній сфері, можна помітити, що основні принципи діяльності пропонувалися за такими напрямками:

- гарантії національним меншинам забезпечення демократичних прав і свобод (Програми всіх політичних партій містять гарантії задоволення духовних потреб українського народу і національних меншин, заборону переслідування за політичною, релігійною чи національною ознакою. Організація українських націоналістів-державників у своїй програмі вказує, що держава повинна спрямовувати свій вплив на забезпечення громадських прав усім громадянам України, що не протиставляють себе українській нації та поважають її традиції, звичаї та мову.);

- надання можливості вільного розвитку культури національних меншин (Більшість партій, такі, як Українська християнсько-демократична партія, Партія «Реформи і порядок», Ліберально-демократична партія України, Українська республіканська партія тощо, пропонували реалізацію цього права шляхом надання національним меншинам права на національно-культурну автономію);

- проблеми депортованих народів;

- вирішення мовного питання (Саме це питання неоднозначно вирішувалося різними політичними партіями. Наприклад, Громадянський конгрес виступав за збереження двомовності й надання російській мові статусу другої державної нарівні з українською, а мовам інших національностей у місцях їх компактного проживання – статусу офіційних. Такі партії, як Партія праці, Партія регіонального відродження, Партія Союз, виступали за надання російській мові статусу другої державної.).

Список використаних джерел

1. Римаренко Ю. Концепція державної етнополітики України // Освіта. – 1996. – 22, 29 травня; Мала енциклопедія етнодержавознавства / Упор. Римаренко Ю. І. – К. : Довіра, Генеза, 1996. – 942 с.; Римаренко Ю. Права людини та громадянина, права народів, права етнічних меншин // Освіта. – 1995. – 12 липня. – С. 1 – 6; Римаренко Ю. Чи можлива етнополітична стабільність в Україні? Про деякі актуальні питання міжнаціональних відносин та шляхи їх розв'язання // Відродження. – 1995. – № 3. – С. 3 – 6; Римаренко Ю. Етнонаціональна політика української держави: Концептуальні підходи // Освіта. – 1996. – 8 травня. – С. 8 – 9; Медведчук В. За принципом свободи, рівності, братерства (Основні витоки та загальна спрямованість сучасної української національної ідеї) // Віче. – 1997. – № 3. – С. 3 – 13; 30; Євнух В. Національні меншини між державною етнополітикою та самовизначенням // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1–2. – С. 93 – 104; Панчук М., Котигоренко В. Національні меншини України і державна незалежність (коментарі до Конституції) // Історія України. – 1997. – № 2 (січ). – С. 5 – 6; Леонова А. Етнокультурна політика України (концептуальний підхід) // Вісник Української Академії державного управління. – 2000. – № 2. – С. 260 – 268; Антонюк О. В. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади : Монографія. – К., 1999. – 284 с.; Антонюк О. Національні меншини у сфері української етнополітики // Вісник Української Академії державного управління. –

2000. – № 3. – С. 303 – 310; Попеску І. Права національних меншин у новій Конституції України та перспективи їх розвитку // *Нова політика*. – 1996. – С. 29–31.; Лагутін А. Етнічні аспекти інституціоналізації політичного процесу в Україні [Електронний ресурс] // *І*. – 2001. – число 2. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/lagutin.htm>; Національні меншини та політичний процес в Україні. Етнокультурні проблеми політичного процесу в Україні : Колективна монографія – Львів, 2001 [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.westukr.itgo.com/zmist_etno.html; Архипов В. Еволюція державної політики щодо національних меншин в Україні: Дис. к. п. н. Київський університет ім. Т. Шевченка. – К., 1994. – 19 с.
2. Попок А.А. Етнополітична складова програм парламентських партій України // *Державне будівництво*. – 2007. – № 1 (ч. 2) – Електронний ресурс. – Доступний з: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/4/04.pdf>; Рудакевич О. Етнополітичні орієнтації сучасних українських партій // *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*, випуск 22, 2010 – Електронний ресурс. – Доступний з: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6769/1/25.pdf>.
 3. Закон України про об'єднання громадян // *Відомості Верховної Ради*. – 1992. – № 34. – С. 504.
 4. Україна багатопартійна: програмні документи нових партій. – К.: Пам'ятки України, 1991. – 192 с.
 5. Політичні партії України. – К. : «К.І.С.», 1998. – 704 с.

References

1. Rymarenko Yu. Kontsepsiya derzhavnoyi etnopolityky Ukrayiny // *Osvita*. – 1996. – 22, 29 travnya; Mala entsyklopediya etnoderzhavoznavstva / Upor. Rymarenko Yu.I.. – К. : Dovira, Heneza, 1996. – 942 s.; Rymarenko Yu. Prava lyudyny ta hromadyanyna, prava narodiv, prava etnichnykh menshyn // *Osvita*. – 1995. – 12 lypnya. – S. 1–6; Rymarenko Yu. Chy mozhlyva etnopolitychna stabil'nist' v Ukrayini? Pro deyaki aktual'ni pytannya mizhnatsional'nykh vidnosyn ta shlyakhy yikh rozv'yazannya // *Vidrodzhennya*. – 1995. – № 3. – S. 3 – 6; Rymarenko Yu. Etnonatsional'na polityka ukrayins'koyi derzhavy: Kontseptual'ni pidkhody // *Osvita*. – 1996. – 8 travnya. – S. 8 – 9; Medvedchuk V. Za pryntsyptom svobody, rivnosti, braterstva (Osnovni vytoky ta zahal'na spryamovanist' suchasnoyi ukrayins'koyi natsional'noyi ideyi) // *Viche*. – 1997.– № 3. – S. 3 – 13; 30; Yevtukh V. Natsional'ni menshyny mizh derzhavnoyu etnopolitykoyu ta samovyznachennyam // *Sotsiolohiya: teoriya, metody, marketynh*. – 1998. – № 1–2. – S. 93 – 104; Panchuk M., Kotyhorenko V. Natsional'ni menshyny Ukrayiny i derzhavna nezalezhnist' (komentari do Konstytutsiyi) // *Istoriya Ukrayiny*. – 1997. – № 2 (sich). – S. 5–6; Leonova A. Etnokul'turna polityka Ukrayiny (kontseptual'nyy pidkhid) // *Visnyk Ukrayins'koyi Akademiyi derzhavnoho upravlinnya*. – 2000. – № 2. – S. 260 – 268; Antonyuk O.V. Formuvannya etnopolityky Ukrayins'koyi derzhavy: istorychni ta teoretyko-metodolohichni zasady: Monohrafiya. – К., 1999. – 284 s.; Antonyuk O. Natsional'ni menshyny u sferi ukrayins'koyi etnopolityky // *Visnyk Ukrayins'koyi Akademiyi derzhavnoho upravlinnya*. – 2000. – # 3. – S. 303 – 310; Popesku I. Prava natsional'nykh menshyn u noviy Konstytutsiyi Ukrayiny ta perspektyvy yikh rozvytku // *Nova polityka*. – 1996. – S. 29–31.; Lagutin A. Etnichni aspekty instytutsionalizatsiyi politychnoho protsesu v Ukrayini // *Yi*. – 2001. – chyslo 2. – Elektronnyy resurs. – Dostupnyy z: <http://www.ji.lviv.ua/n23texts/lagutin.htm>; Natsional'ni menshyny ta politychnyy

- protses v Ukraini Etnokul'turni problemy politychnoho protsesu v Ukraini: Kolektyvna monohrafiya. – L'viv, 2001. – Elektronnyy resurs. – Dostupnyy z: http://www.westukr.itgo.com/zmist_etno.html; Arkhipov V. Evolyutsiya derzhavnoyi polityky shchodo natsional'nykh menshyn v Ukraini: Dys. k. p. n. Kyivskyy universytet im. T.Shevchenka. – K., 1994. – 19 s.
2. Popok A.A. Etnopolitytychna skladova prohram parlament's'kykh partiy Ukrainy // Derzhavne budivnytstvo. – 2007. – № 1 (ch. 2) – Elektronnyy resurs. – Dostupnyy z: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/4/04.pdf>; Rudakevych O. Etnopolitychni oriyentatsiyi suchasnykh ukrayins'kykh partiy // Ukrayins'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku, vypusk 22, 2010 – Elektronnyy resurs. – Dostupnyy z: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6769/1/25.pdf>.
 3. Zakon Ukrainy pro ob'yednannya hromadyan // Vidomosti Verkhovnoyi Rady. – 1992. – № 34. – S. 504.
 4. Ukraina bahatopartiyna: prohramni dokumenty novykh partiy. – K. : Pam'yatky Ukrainy, 1991. – 192 s.
 5. Politychni partiy Ukrainy. – K. : «K.I.S.», 1998. – 704 s.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2013 р.

И.Ю. Стадник

Этнополитика в отражении программ украинских политических партий 90-х годов XX в.

Проанализированы программные документы украинских политических партий 90-х годов XX в., изучены и отражены разные взгляды на решение актуальных для Украины проблем в этнонациональной сфере, выделены основные направления этнополитики, по которым, по мнению идеологов, политических партий, должна формироваться этнополитика молодого украинского государства.

Ключевые слова: партия, программа партии, государственная политика, этнополитика.

I. Stadnyk

Ethnic policy as displayed in programs of Ukrainian political parties of the 90th of the XXth century

Policy documents of Ukrainian political parties of the 90th of the XXth century have been analyzed, different views on solving urgent problems of Ukraine in the ethnic-national realm considered and highlighted, main directions of ethnic policy determined, which according to the opinion of political parties ideologues had to form newly formed Ukrainian state ethnic policy.

Analysis of policy documents shows that programs of all political parties of the stated period contained guarantees of meeting spiritual needs of the Ukrainian people and ethnic minorities, prohibition of persecution on political, religious or ethnic grounds, allowing free development of culture of ethnic minorities. However, in solving the language issue sometimes diametrically opposed views were observed; the possibility of political representation of their own interests by ethnic minorities was not considered at all.

Key words: party, program of party, the State policy, ethnic policy.